

Predgovor drugom izdanju

Mnogo me je ljudi u posljednjih dvadeset pet godina pitalo kako se rodila ideja o ovome projektu, a posebno kako sam tako sjajne učenjake uspio nagovoriti na sudjelovanje u projektu. Pokušat ću ukratko odgovoriti na to pitanje.

Od 1972. do 1974. obavljao sam postdiplomski rad na Sveučilištu u Cambridgeu. U to je vrijeme ekonomija kao disciplina prolazila kroz vrlo teško razdoblje. Profesorica Joan Robinson govorila je o *drugoj krizi ekonomske teorije*.¹ Profesor John Hicks bio je zaposlen pisanjem o krizi kejnezijanske ekonomije.² Svijet se suočavao s fenomenom stagflacije definirane kao istodobna prisutnost ekonomske stagnacije i inflacije. U isto su to vrijeme, već niz godina, ekonomisti s Cambridgea u Engleskoj bili uključeni u oštru polemiku s ekonomistima MIT-ja u Cambridgeu. (To je, dakako, bio drugi Cambridge, onaj u Massachusettsu u SAD-u). S obzirom na takvu intelektualnu klimu, pomislio sam da bi možda bilo dobro dogovoriti intervju s nekima od najutjecajnijih živućih ekonomista: oni bi mogli govoriti o tome kako trenutačno stvari stoje i ponuditi svoju perspektivu o našoj odabranoj disciplini.

Na Sveučilištu u Cambridgeu imao sam priliku raspravljati o ekonomskoj misli s dva mentora koja su mi bila dodijeljena, profesorom Johnom Eatwellom, danas članom britanskoga gornjeg doma i rektorom Queens Collegea u Cambridgeu, i Donaldom Moggridgeom, urednikom Keynesovih sabranih djela. U nekoliko navrata bio sam u prilici razgovarati s profesorom Pierom Sraffom, a jedanput sam bio na seminaru o teoriji rasta koji je držao profesor Nicholas Kaldor. Također sam bio u prilici razgovarati s profesoricom Joan Robinson i bio sam na nekoliko njezinih predavanja. Usto, bio sam u mogućnosti prisustvovati konferencijama na kojima su govorili mnogi renomirani ekonomisti kao što su profesori Kenneth Arrow i James Meade. S Michaelom Kucynskim, predavačem ekonomije i članom nastavnoga vijeća Pembroke Collegea, vodio sam poticajne rasprave. To postdiplomsko iskustvo poslužilo je kao temelj momu projektu pripreme ove knjige.

U Bogoti sam imao čast raspravljati o širokom spektru tema s nekoliko intelektualnih mentora: Nicolásom Gómezom Dávilom,

1. Joan Robinson, *The Second Crisis in Economic Theory, A.E.R.*, 1972.

2. John Hicks, *The Crisis in Keynesian Economics*, Oxford, 1974.

jednim od najvećih intelektualaca Latinske Amerike (u Njemačkoj i Italiji nekoliko profesora izjednačuje njegovu veličinu s Borge- som i Ortegom y Gassetom); Franciscom Pizanom, svojim ocem i suosnivačem Andskog sveučilišta koji je s Le Corbusierom radio na razvojnom planu Bogote; te profesorom Mariom Lasernom, suosnivačem Andskog sveučilišta koji je o filozofiji i fizici imao čast raspravljati s profesorima Albertom Einsteinom i Johnom von Neumannom. Vodstvo i intelektualni poticaj koji sam dobio o tih iznimnih ljudi za mene su bili od osobite važnosti.

Projekt sam započeo u veljači 1976. tako što sam napisao pismo profesoru Paulu Samuelsonu na MIT-u, u kojem sam mu objasnio ideju i naveo vrste tema o kojima sam htio razgovarati s njim. Na moje veliko iznenađenje, taj uvaženi profesor, koji je nedvojbeno jedan od najutjecajnijih ekonomista 20. stoljeća, pokazao je zanimanje za moju ideju i pristao sudjelovati u projektu. Odgovorio mi je pristajući na intervju u njegovu uredu na MIT-u u travnju 1976. Dakako, ova početna potpora bila je odlučujuća za budućnost projekta. Kada sam kontaktirao s drugim profesorima da im objasnim svoju ideju, mogao sam im spomenuti da je profesor Samuelson također pristao sudjelovati. Naravno, to je bio važan čimbenik u korist sudjelovanja. Da bih što bolje predstavio inicijativu, svakom sam profesoru poslao kratak esej u kojem sam izložio njihove osnovne doprinose ekonomiji i oblikovao neka od pitanja i opažanja. To je poslužilo da im pokažem da sam proučio njihov rad, ali i da im nagovijestim da mi na umu ni na koji način nije bilo površan i ležeran razgovor, nego strukturirani dijalog.

Moram priznati da mi je to bio jedan od najviše zadovoljavajućih i najzanimljivijih projekata koje sam napravio tijekom svoga života. Suradnja s tim privilegiranim umovima omogućila mi je da mnogo toga naučim o tome kako razmišljaju neki od najkreativnijih ekonomista 20. stoljeća. Osim toga, ovi razgovori bacaju svjetlo na različite oglede koji se tiču evolucije ekonomije. Nadam se da će novim čitateljima ova knjiga biti jednako poticajna.

U konačnici, želim zahvaliti Jorgeu Pintu i Andrei Montejo na njihovu ugodnom i profesionalnom pristupu pripremi drugog izdanja te Denise Michelson i Darrellu Huethu koji su se potrudili pozorno revidirati cijeli tekst i predložiti poboljšanja.

DIEGO PIZANO
Bogota, kolovoz 2009.

Predgovor prvom izdanju

Ova knjiga okuplja niz dijaloga sa skupinom međunarodno renomiranih ekonomista, razgovore vođene s namjerom pojašnjavanja suvremene ekonomske teorije, njezina trenutačnog stanja i razvoja. S tim ciljem na umu, nije se raspravljalo samo o općoj ekonomiji nego i o nekim posebnim doprinosima svakog od učesnika koji su pristali sudjelovati. Potrebno je odmah napomenuti da je u kontekstu ovako malenog djela bilo moguće spomenuti tek ograničen skup ideja. Bez obzira na to, i imajući na umu nesumnjivu složenost teme, dijalog – oblik izražavanja koji se u 20. stoljeću rijetko njeguje – procijenjen je najboljim istraživačkim mehanizmom.

Dijalog čak i u najdosadniji i najsuhoparniji materijal unosi tračak života i jasnoće koje ne bi bilo lako postići da je kojim slučajem odabrani oblik izražavanja bio dugački pisani traktat o evoluciji ekonomske misli. Dijalog je vježba koja tjera sudionike da se drže onoga ključnog. Problematike koje su se možda na prvi pogled učinile nerazumljivima, postaju razumljive. To objašnjava primijenjenu metodologiju. Međutim što se može reći o dosegu knjige i njezinu sadržaju?

Izvorni poticaj za pokretanje ovoga projekta bilo je opažanje da postoji sve veća udaljenost između teorijskoga razvoja ekonomije i njezine praktične primjenjivosti. Kao što profesor Samuelson negdje kaže, ekonomisti su obučeni kao da su atletičari koji se pripremaju za utrku koja se nikad neće održati. Ta je situacija jasna svima koji su studirali ekonomiju na teorijskoj razini i bili u poziciji oblikovati prijedloge u političkoj ekonomiji.

Ipak, taj jaz između teorije i prakse još je očitiji onima koji su u prilici opažati engleski fenomen iz prve ruke. Engleska je iznjedrila velik postotak najcjenjenijih ekonomista u svijetu. Bez obzira na to, u ovom trenutku (1974. – 1980.) ekonomski sustav te zemlje malo bi tko na svijetu opisao idealnim. To je jednako paradoksalno kao kad bi zajednica s najboljim liječnicima na svijetu u isto vrijeme imala najbolesnije stanovništvo.

Tako opisana situacija neizbježno je potaknula praktičare ekonomske discipline na razmišljanje o evoluciji, metodama, problemima i perspektivama svog odabranog područja. Jer, kako su nas tvorci i filozofi matematike naučili, da bismo neku disciplinu

mogli vidjeti jasno, potrebno ju je promatrati iz daljine. To, zauzvrat, objašnjava prisutnost određenih upućivanja na epistemologiju (teorija znanja op. red.) i druge teme koje se izravno ne odnose na strogo tehničko područje ekonomije.

Neki su me od mojih kolega pitali, s blagom skepsom u glasu, zašto se u nekim razgovorima pozivam na određena područja znanja koja su toliko udaljena od same ekonomske discipline. Odgovor je u stvarnosti uvelike povezan s temeljnom razlikom koja razdvaja ekonomiju od fizike. Da bi netko postao cijenjen fizičar, nužno je da se usredotoči na dobro definirano polje i temeljito istraži vrlo konkretan vid određenoga problema. Da bi netko postao ekonomist, također je potrebno da bude sposoban na odgovarajući način oblikovati određeni problem. Međutim, pored toga važno je staviti problem u vremensku, prostornu, psihološku, filozofsku, logičku, pravnu i etičku dimenziju. Očito je da je to posljedica činjenice da je ljudsko ponašanje složenije od ponašanja inertne materije. I da strogo tehnički ekonomisti uvrste te dimenzije u svoju analizu problema, možda bi prestali biti atletičari koji se pripremaju za utrku koju nikada neće trčati.

Prije nego što zaronimo u dijaloge u kojima sam imao čast sudjelovati, htio bih zahvaliti nekim ljudima koji su na različite načine pridonijeli ostvarenju ove knjige. Ponajprije moram istaknuti nevjerojatnu intelektualnu velikodušnost učenjaka koji su, prihvaćanjem moga poziva, prekinuli svoje mnogobrojne djelatnosti i odvojili vrijeme da bi razmislili o predstavljenim problematikama (u nekim slučajevima putem prethodno predanoga pisanog rada).

Također želim spomenuti Nicolása Gómeza Dávilu koji mi je pomogao razumjeti neke prilično složene problematike iz područja epistemologije. Zatim, profesora Alberta O. Hirschmana s Instituta za napredne studije u Princetonu, koji je pročitao sve dijaloge i potaknuo me svojim komentarima. I u konačnici, zahvaljujem Carlosu Caballeru, Robertu Junguitu i Jorgeu Ospini, svojim starim suradnicima na istraživanjima u Fedesrollu u Bogoti, koji su otpočetak pokazivali velik entuzijazam za ovaj projekt.

DIEGO PIZANO
Bogota, siječanj 1980.